

DYNAMICKÉ STRÁNKY PORTÁLU VEŘEJNÉ VIRTUÁLNÍ KNIHOVNY

Zdeněk Bezpalec – Anna Stöcklová, Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK v Praze

Před dvěma lety jsme vás na tomto shromáždění informovali o aktivitě studentů, kteří v rámci výběrového semináře připravili projekt **veřejné virtuální knihovny**. Tehdy to byl první pokus, na kterém jsme si ověřovali možnosti vytváření portálu pro veřejné knihovny.

Vycházeli jsme z toho, že by se měla každá veřejná knihovna stát, samozřejmě při zachování tradičního poslání a poskytování služeb, elektronickou branou do světa informací a využít informace na Internetu k uspokojení osobních potřeb čtenářů.

Základním cílem bylo vytvoření webových stránek s ohledem na:

- vytvoření (a následné zpřístupnění) co nejjednodušší a nejpřehlednější grafické prezentace a navigace, nezatěžované reklamními prvky
- velký důraz na vlastní obsahovou stránku, tzn. na výběr informačních zdrojů (odkazů), jejich zařazení do hierarchické struktury a kvalitní popis
- zpřístupnění plných textů (převážně metodické povahy) seznamujících uživatele i knihovníky se základními službami Internetu a jejich efektivním využíváním (elektronická pošta, elektronické konference, vyhledávání informací v prostředí WWW, atd.)

Celé webové sídlo bylo zpřístupněno technologií statických www stránek. To znamená, že všechny stránky, dostupné v rámci celého sídla, musely být nejprve jednotlivě vytvořeny a uloženy do samostatných souborů – HTML dokumentů. Ty pak webový server předával prohlížeči na základě požadavku uživatele. V důsledku toho je potom vyloučena jakákoli interakce s uživatelem v podobě např. vyhledávání ve stránkách.

Z jakého důvodu byla zvolena technologie statického publikování u původního projektu? Především nebyla otázka volby nejhodnější technologie vůbec řešena, což se později samozřejmě ukázalo být závažným nedostatkem. Automaticky se předpokládalo použití statických HTML stránek jako nejjednodušší a nejdostupnější způsob publikování. Lze to přičíst i celkové náročnosti zpracování projektu v poměrně krátkém časovém období s malým počtem zúčastněných – přibližně 6 – 8 lidí na zpracování rešerší a 2 studentů na vytvoření grafického návrhu, převodu získaných textů do HTML dokumentů a vytvoření celého funkčního sídla.

Již při vytváření statických www stránek docházelo k problémům, které ukazovaly na nepřilíhšnou vhodnost této technologie pro náš záměr. Ač-

koli jsme se snažili za pomoci vkládaných kaskádových stylů a vytvoření prázdné HTML šablony pro všechny textové stránky udržet jednotný vzhled, formát a strukturu webových stránek, nebylo možné v případě, kdy došlo k úpravě právě této šablony, jednoduše provést změny ve všech dokumentech již vytvořených a na šabloně založených. Bylo nutné projít všechny stránky, kterých se změna týkala a provést patřičnou úpravu HTML kódu u každé z nich.

Hlavním přínosem vytvářeného portálu měl být snadný přístup ke kvalitním informačním zdrojům v prostřední webových stránek. Málokterá oblast se však vyvíjí překotněji a nevyzpytatelněji než webové stránky. Velmi snadno může docházet k ukončení jejich činnosti, přesunu na jinou adresu či k jejich pouhé změně. Ve všech případech to ale znamená nefunkční odkaz z portálu na tento zdroj. Uživatelé jsou často v takových situacích frustrováni a získávají pocit, že jsou jim předkládány staré informace, o jejichž aktualizaci se nikdo nestará. To platí zejména pokud se uživatel pokouší přistoupit ke stejnému zdroji opakovaně v časovém období se stejným výsledkem.

Výše popsanou situaci samozřejmě nelze označit za žádoucí. Bylo tedy nutné zajistit funkční mechanismus odpovědný za udržování aktuálnosti nabízených informací.

Ten sám však neprovedl potřebnou aktualizaci z několika důvodů:

- po technické stránce nebylo možné zajistit přístup ke zdrojovým souborům na www serveru pro různé obsahové správce (předpokládalo se, že role obsahového administrátora může přecházet z osoby na osobu, nebo jich může existovat více zároveň)
- technická náročnost nutných kroků k provedení aktualizace – i v případě možného přístupu k HTML souborům na serveru bylo nutné nejprve pomocí FTP¹ protokolu získat konkrétní HTML soubor, na lokálním počítači provést změnu kódu a přenést jej zpět na server
- nutná znalost orientace v HTML kódu – protože se úprava provádí přímo ve zdrojovém souboru, je nutné, aby osoba provádějící aktualizaci byla schopna HTML kód číst a podle potřeb měnit

Proto byl zadán diplomový úkol na vytvoření dynamického webu pro veřejnou virtuální knihovnu a řešení přineslo v následujících oblastech tyto možnosti:

- centralizovaný zdroj dat zajišťuje, aby každá informace existovala pouze jednou v daném datovém skladu. To samozřejmě nevylučuje možnost vícenásobného využití této informace. Výhody centrálního zdroje dat jsou zřejmé – v případě aktualizace informace je nutné ji

---

¹ File Transfer Protocol – služba Internetu umožňující obousměrný přenos souborů mezi počítači připojenými k síti Internet (či jiným)

změnit pouze na jednom místě v systému, projeví se však bezprostředně na všech stránkách, kde se vyskytuje.

- dynamicky získávaná data – pokud jsou data umístěna v databázi přístupné webovému serveru, mohou být data zobrazována na jedné stránce dynamicky dle potřeby. To znamená, že není nutné mít různé samostatné soubory pro různé pohledy na data se stejnou strukturou. V jedné dynamicky generované HTML stránce se mohou zobrazovat odlišná data na základě parametru (např. typ záznamu v databázi) předané stránce.
- zjednodušená správa webového sídla – v souvislosti s redukcí počtu stránek se stává struktura sídla o mnoho více efektivní a protože informace existuje v systému pouze jednou, nepředstavují operace jako přidávání, změna nebo odstranění informace velký problém.
- zjednodušená obsahová administrace – webové sídlo vystavěné nad databázi lze snadno přizpůsobit tak, aby umožňovalo administraci obsahu autorizovaným osobám buďto přímo v rozhraní databáze, nebo přes webové rozhraní vytvořené přímo pro potřeby obsahové správy
- přizpůsobení obsahu potřebám uživatele – obsah webových stránek řízených databázi lze do určité míry přizpůsobit uživatelům na základě jejich fyzického umístění.

Do takto vytvořeného webu pak studenti výběrového semináře Knihovny a Internet mohli přímo data editovat. Základní oblasti se oproti původním statickým stránkám nezměnily. Zůstala oblast občanských informací, kde kromě informací o Evropské Unii, NATU, informací pro cizince, odkazů na webovské stránky politických stran lze najít užitečné odkazy na stránky věnované financím, jsou zde shromážděny všechny elektronické formuláře, orgány veřejné správy a vybrané elektronické obchody. V sekci virtuální metodik je zatím pouze adresář knihoven. Dřívější pokyny jak využívat službu e-mailu a konferencí, jsme vzhledem k pokročilým znalostem knihovníků i uživatelů vynechali. Ve virtuálním depozitáři jsme shromáždili plné texty českých monografií, kuchařek online slovníků a vybraných elektronických literárních časopisů a vybraných elektronických časopisů. I ve virtuálním depozitáři dětské literatury byly ponechány plné texty dětských knih a časopisů. Mezi studenty byl největší zájem o oblast virtuálního referenčního střediska. Tam lze nyní najít virtuální galerie a muzea, stránky věnované hudbě, nakladatelství a knihkupectví a také informace pro uchazeče ke studiu na středních a vysokých školách.

Každý ze studentů si vybral jednu oblast, v ní vytvářel hierarchickou strukturu a jednotlivé adresy opatřil srozumitelným komentářem – metadaty. Posluchači byli upozorněni, aby se nesnažili o kvantitu vybraných adres, ale aby se pokusili posoudit věrohodnost informací a jejich kvalitu. Například nebyl zadán úkol – vytvoření adresáře knihoven, ale byl zadán

úkol, najít a komentovat již vytvořené adresáře a seřadit je podle úplnosti, snadnosti vyhledávání a aktuálnosti. Při kontrole jsme vylučovaly adresy, jejichž aktualizace nebyla známa, nebo již déle ne-byla provedena. Závěrečná redakce byla provedena pedagogem, který seminář vedl.

Vzhledem k tomu, že je již snadné data zapisovat a upravovat budeme tyto stránky pravidelně aktualizovat a doplňovat. V každém semestru bude vypsán výběrový seminář, budeme se snažit rozšířit oblast zájmu a zejména stanovíme kritéria kvality informací. Byli bychom rádi, kdyby tento portál mohl sloužit zejména v malých knihovnách jako startovní bod pro další vyhledávání. Samozřejmě budeme vděční za připomínky knihovníků. Doufám, že se nám podaří i programu vytvořeného v rámci zadání diplomové práce využít i pro naše další záměry – virtuální škol-ní knihovnu pro základní školy i pro školy střední. Vzhledem k snadnosti obsluhy programu věřím, že se programátor pokusí vytvořit komerční program, v který by umožnil zejména menším knihovnám zpracovávat dokumenty z Internetu.